

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

Fakulta
tělesné kultury

MOŽNOSTI TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU V KONTAKTU SE VČELAMI

Bakalářská práce

Autor: Filip Hňatek

Studijní program: Rekreologie

Vedoucí práce: Mgr. David Másilka, Ph.D.

Olomouc 2023

Bibliografická identifikace**Jméno autora:** Filip Hňatek**Název práce:** Možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami**Vedoucí práce:** Mgr. David Másilka, Ph.D.**Pracoviště:** Katedra rekreologie**Rok obhajoby:** 2023**Abstrakt:**

Bakalářská práce se zabývá možnostmi trávení volného času v kontaktu se včelami. Klade si za cíl zmapovat možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami. Porovnat tyto možnosti aktuálně využívané v České republice a ve světě a definovat pro profesi volnočasového pedagoga potenciální uplatnění v oblasti služeb v kontaktu se včelami.

Klíčová slova:

Volný čas, zájmová činnost, včelařství, apiterapie

Souhlasím s půjčováním práce v rámci knihovních služeb.

Bibliographical identification**Author:** Filip Hňatek**Title:** Opportunities to spend leisure time in contact with bees**Supervisor:** Mgr. David Másilka Ph.D.**Department:** Department of Recreation and Leisure Studies**Year:** 2023**Abstract:**

The bachelor's thesis deals with the possibilities of spending leisure time in contact with bees. It aims to map the possibilities of spending leisure time in contact with bees. To compare these possibilities currently used in the Czech Republic and in the world and to define the potential application for the profession of leisure pedagogue in the field of services in contact with bees.

Keywords:

Leisure time, hobby, beekeeping, apitherapy

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracoval samostatně pod vedením Mgr. Davida Másilky Ph.D., uvedl všechny použité literární a odborné zdroje a dodržoval zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 29. června 2023

.....

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Davidu Másilkovi Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, také za cenné rady, které mi pomohli tuto práci vypracovat. Dále děkuji všem dotazovaným odborníkům za cenné informace, které dali také vzniknout této práci.

OBSAH

Obsah	7
1 Úvod	9
2 Přehled poznatků	10
2.1 Volný čas	10
2.1.1 Vnímání volného času	10
2.1.2 Funkce volného času	11
2.1.3 Životní styl	11
2.1.4 Trávení volného času	12
2.1.5 Zájmová činnost	13
2.2 Včelařství	13
2.2.1 Význam chovu včel – včelí produkty	14
2.2.2 Nejdůležitější význam chovu včel – opylování rostlin	16
2.2.3 Historie včelařství v České republice	16
2.2.4 Aktuální stav včelařství v České republice	17
2.3 Popsané možnosti trávení volného času v kontaktu ve včelami v České republice	19
2.3.1 Včelařské kroužky mládeže	19
2.3.2 Apiterapie	20
2.3.3 Včelařské vzdělávání	20
2.3.4 Apiturstika	21
2.4 Shrnutí přehledu poznatků	21
3 Cíle	22
3.1 Hlavní cíl	22
3.2 Dílčí cíle	22
3.3 Výzkumné otázky	22
4 Metodika	23
4.1 Výzkumný soubor	23
4.2 Metody sběru dat	23
4.3 Zpracování dat	23
5 Výsledky	24

5.1	Potenciál včelařství ve volném čase	24
5.1.1	Když se spojí Včelařství a volný čas	24
5.1.2	Vliv včelařství na volný čas aktuálně ve společnosti.....	25
5.2	Možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami	26
5.2.1	Včelařský kroužek	27
5.2.2	Apiterapie	28
5.2.3	Apituristika.....	28
5.2.4	Profesionální včelaření	29
5.3	Rozdílné formy trávení volného času se včelami v České republice a v zahraničí.....	29
5.3.1	Služby, ve spojitosti se včelami, které se v České republice neposkytují, ale v zahraničí fungují	30
5.3.2	Slovinsko – včelařsky nejinspirativnější země	31
5.4	Příležitost pro uplatnění pedagoga volného času ve včelařství.....	32
6	Diskuse.....	34
7	Závěry	36
8	Souhrn	38
9	Summary.....	40
10	Referenční seznam	42
11	Přílohy.....	45
11.1	Seznam otázek k polostrukturovaným rozhovorům.....	45

1 ÚVOD

Každý z nás měl tu čest, ve svém životě, zahlédnout poletující, posedávající, křídélky mávající včelu. Troufám si říct, že takové setkání mohlo proběhnout někde v přírodě, v blízkosti rostlin nebo vody. Zatímco pro včelu to byl pracovní den, kdy se, při slunečném dni, ze všech sil snažila dopravit vodu, nektar nebo pyl z rostlin do svého úlu, pro nás to mohl být volný čas strávený v blízkosti přírody nebo nějakého zdroje vody využívaného k rekreaci. Nebo přímo u včelaře.

Méně lidí už však má tu čest, se zabývat chovem včel jako volnočasovou aktivitou. I přesto se jedná o velmi obohacující, komplexní, ozdravnou, přírodě blízkou, historickou, ale přesto velmi aktuální činnost, která má navíc celospolečenský význam pro zachování lidského druhu, především kvůli opylování rostlin.

Ovšem možností trávení volného času v kontaktu se včelami je hned několik. Chov včelstev, tedy včelařství je jen jedna z nich, zároveň je to ta, ze které všechny ostatní možnosti vychází. Záměrem této práce je zjistit, jakými dalšími formami lze trávit volný čas v kontaktu se včelami.

Považuji za přínosné, prozkoumat aktuální situaci v České republice a v zahraničí a zjistit, zda se v českém prostředí můžeme inspirovat od nějakého zahraničního státu a posunout. V práci také odkřívám příležitosti pro uplatnění pedagoga volného času ve včelařství, kteří by mohli tento nenaplněný potenciál naplnit.

Jaké máme možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami, před touto bakalářskou prací, nikdo nezkoumal, a tedy ani nepopsal. Vnímám tedy tuto bakalářskou práci jako prvotní proniknutí mezi odborníky, kteří se zabývají chovem včel ve svém volném čase, tedy včelaře a odborníky, kteří se zabývají organizací volného času, tedy pedagogy volného času. Zároveň tato práce může nastartovat spolupráci, mezi těmito odborníky, která propojuje tyto, na první pohled, rozličné světy.

2 PŘEHLED POZNATKŮ

2.1 Volný čas

Podle Hofbauera (2004) je volný čas doba, která následuje po splnění povinností, a to jak pracovních i nepracovních, zároveň je to doba, kdy se nemusíme podřizovat tlaku závazků, které vyplývají z našich sociálních rolí a potřeby zachovat svůj rod. Člověk však chce být ve volném čase sám sebou, nedržel se stereotypů, a obvyklých sociálních rolí.

O rozdělení času se zmiňuje již Dumazedier (1966), ten uvádí, že je potřeba rozlišit dobu mimopracovní a volný čas. Čas mimopracovní reprezentuje takovou část dne, se kterou není spojen výkon žádné práce ve spojitosti se zaměstnáním včetně dopravy za prací. Jeho součástí je volný čas, ale také všechny potřeby a povinnosti osobní, občanské, rodinné, fyziologické, duchovní a další. Volný čas tím pádem zahrnuje negativní vlastnosti, které nejsou spojeny s naplněním osobních tužeb, ale se splněním povinností uloženými společnostmi, a vlastnosti pozitivní a ty jsou zaměřeny hlavně na jedincovy potřeby.

Hájek et. al. (2011) dělí denní dobu člověka do třech časových pásem. Tyto časové bloky nejdou jednoduše časově ohraničit a mnohé činnosti se mohou prolínat všemi časovými bloky. První časový úsek dospělí tráví pracovními povinnostmi a děti a mládež výukou ve škole, tento čas se nazývá časem pracovním neboli povinným. Druhá část dne reprezentuje vázaný čas, tento úsek je spjat s uspokojováním fyziologických potřeb, jako je spánek, hygiena, strava, dále plnění domácích povinností, doprava do práce a další. A třetí etapou je čas volný, to je čas, který nám zůstane po uspokojení fyziologických potřeb a vykonání všech povinností. Je to čas, který již slouží jedinci, pro jeho individuální zájmy, odpočinek a relaxaci.

Kaplánek (2012) velice prostě, ale zároveň výstižně popisuje volný čas jako čas svobody, ale i výchovy.

2.1.1 Vnímání volného času

Nahlížení na volný čas a vnímání volného času se různí, zatímco Hofbauer (2011) popisuje vnímání volného času tak, že je to až čas, který nám zbyde po čase, kdy musíme plnit pracovní povinnosti.

Stejně tak nahlíží na volný čas autoři Pedagogického slovníku: „Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby“ (Průcha et. al., 2009, s. 341)

Na druhou stranu, pozitivně vnímá volný čas Jirásek (2019), ten klade důraz na obsah volného času, popisuje volný čas jako individuální životní stanovisko.

Podobně popisuje tento fenomén i Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, to říká: „Za volný čas je považován čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů, volí svou činnost“ (MŠMT, 2002, s. 6). Jedná se tedy o vnímání volného času jako osobnostního postoje.

2.1.2 Funkce volného času

Volný čas naplňuje několik funkcí. Vymezení funkcí podle Dumazediera popsal Hofbauer (2004) takto:

- psychosociologickou (slouží pro zabavení se, uvolnění, rozvoj)
- sociální (slouží pro začlenění v různém prostředí, pro pocit někam patřit, sociální uznání)
- terapeutickou (jako prevence nemocí, má pozitivní vliv na lidské zdraví)
- ekonomickou (dříve vnímáno jako nevyužitý, neproduktivní čas, dnes je již doceněný význam této funkce)

Hofbauer (2004) se dále odkazuje na Opaschowskiho, který za základní funkce vnímá:

- rekreaci (zotavení a uvolnění)
- kompenzaci (odstraňování zklamání a frustraci)
- výchovu a další vzdělávání (učení o svobodě a ve svobodě, sociální učení)
- kontemplaci (hledání smyslu života a jeho duchovní výstavba)
- komunikaci (sociální kontakty a partnerství)
- participaci (podílení se, účast na vývoji společnosti)
- integraci (stabilizaci života rodiny a vrůstání do společenských organismů)
- enkulturaci (kulturní rozvoj sebe samých, tvořivé vyjádření prostřednictvím umění, sportu, technických a dalších činností)

Podle Kaplánka (2012) je způsob, jakým člověk tráví volný čas, odrazem kvality životního stylu jedince.

2.1.3 Životní styl

Životní styl je tedy úzce vázán a podmíněn způsobem trávení volného času.

Pávková (2002) uvádí, že aktivní trávení volného času je základním kamenem zdravého životního stylu.

Slepičková (2005) definuje životní styl jako souhrn veškerých lidských aktivit, včetně přemýšlení, způsobu chování až po jednání člověka, tyto aktivity jsou dlouhodobé, opakující se a dají se předvídat.

Machová et al. (2009) souhrnně vymezuje životní styl jako způsob života, kdy jedinec může vybírat z palety možností v různých životních situacích, a to na základě vlastního rozhodnutí, samostatnosti a dobrovolnosti.

Životní styl každého jedince ovlivňuje způsob stravování, pobyt na čerstvém vzduchu, učení a práce, tělesný pohyb, způsob trávení volného času a způsob odpočinku (Krejčí et al., 2011)

2.1.4 Trávení volného času

Z hlediska možností trávení volného času lze volný čas rozdělit na pasivní a aktivní. Rozdíl je v osobní participaci v tomto čase. Toto tvrzení potvrzuje Sak (2000), ten uvádí, že volný čas dělíme na aktivní a pasivní z hlediska jeho trávení, toto využívání vychází z životního stylu člověka.

Aby trávení volného času se podle MŠMT (2002) mohlo označovat za aktivní, je potřeba aby splňovalo následující funkce:

- aktivní přístup jedince k činnosti, kterou provádí
- kompenzace jednostranné fyzické, mentální či jiné zátěže
- posilování a kultivace zdraví a zdravého způsobu života

Avšak to, že je volný čas tráven pasivně, není vyloženě negativní. Můžou zde patřit také prospěšné a rozvíjející činnosti. Například různé vzdělávací přednášky nebo dokumentární pořady v televizi (Hájek, 2011)

Pávková (1999) rozděluje volnočasové činnosti takto:

- Odpočinkové činnosti, jsou to fyzicky a psychicky nenáročné činnosti, klidné, vrcholným příkladem této činnosti je spánek
- Rekreační činnosti, různé pohybové činnosti, příkladem jsou různé tělovýchovné nebo manuální činnosti
- Zájmové činnosti, to jsou cílevědomé aktivity, které se zaměřují na rozvoj individuálních potřeb, zájmů a schopností, tyto jsou důležité pro osobnostní rozvoj

2.1.5 Zájmová činnost

Pávková (2014) popisuje, že zájmová činnost vychází ze zájmu. Zájem, jako důležitý aktivizační motiv lidských činů, jedná se o psychický jev, který se vytváří postupem času učením. Jsou spjaty se schopnostmi, které lze v zájmových činnostech rozvíjet. Zájmovou činnost definuje jako vědomé uspokojování a rozvíjení zájmů a schopností. Jde o formu jakéhosi individuálního samovzdělávání.

Němec (2002) popisuje, obdobně jako Pávková, zájmové činnosti, jako aktivity orientované na rozvoj individuálních potřeb, zájmů a schopností. Dle něj jsou tyto činnosti vždy aktivního rázu. Tyto činnosti jsou důležité pro formování a ujasnění názorů a postojů jedince. Měli by vést k větší míře samostatnosti a schopnosti si organizovat volný čas a činnosti v něm. Rozděluje zájmové činnosti takto:

- Vědeckotechnické a vědecké – biologické, mineralogické, speleologické.
- Technické a praktické – vaření, manuální, kempování
- Společenskovední – vlastivědné, historické, kulturní, jazykové.
- Přírodovědné – včelařské, rybářské, pěstitelské, chovatelské.
- Estetické a výchovné – umělecké, výtvarné, hudební, sochařské.
- Tělovýchovné – sportovní, turistické

Také podle Pávkové et al. (2002) patří včelařství mezi přírodovědné zájmové činnosti.

2.2 Včelařství

Včela medonosná, latinsky *Apis mellifera*, žije ve společenstvech – včelstvech, každé včelstvo se skládá z matky, která je vždy jen jedna, několika desítek tisíc dělnic a několik set trubců. V úlu včelstvo vytváří včelí dílo, to jsou voskové pláсты, do kterých matka klade vajíčka a kde zároveň uchovávají zásoby (Veselý, 2003).

Veselý et al. (2013) později definuje včelařství jako lidskou činnost spojenou s chovem včely medonosné. Včelařství patří mezi jeden z nejstarších oborů lidské činnosti. Primárním důvodem chovu včel bylo získat a těžit včelí produkty, jako například med, včelí vosk a další. Včelařství se neustále vyvíjelo a vyvíjí. Postupně se včelařství stalo důležitějším i z hlediska opylování rostlin.

Tew (2004) uvádí, že lidé v minulosti chovali včely kvůli zisku medu a ostatních včelích produktů. Postupem času však zjišťovali, že to zdaleka není jediná funkce a možné využití včel. Později včely začali využívat také k opylování mnoha kulturních plodin. Nyní je včelařství velmi

významnou a rozšířenou zájmovou činností a možností využití volného času spojeného s přírodou. Zároveň však včelařství může nabízet prostor, jak pro zájmovou činnost jedinců, kteří chtějí rozvíjet vztah k přírodě, tak pro podnikání v oboru, který může být ziskový. Množství stráveného času je přímo závislé na počtu včelstev, o které se člověk stará.

O důležitosti a prospěchu chovu včel se vyjadřuje i Přidal (2005), ten považuje včely jako vynikající bioindikátor kvality životního prostředí, ve kterém se nachází.

Liebig (2000) však podotýká, že práce se včelami není jen o chovu včel. Je také o přímém kontaktu s přírodou, o navázání spojení s přírodou. Při včelaření se dotkneme na okamžik přírody prostřednictvím včel.

2.2.1 Význam chovu včel – včelí produkty

Prvotním motivem chovu včel byl zisk včelích produktů (Veselý et al., 2013).

Nejnámějším a nejtradičnějším včelím produktem je med. Jde v podstatě o zásoby, které včelstvo vytváří během letních měsíců, ty si ukládají do tzv. plástů, tyto zásoby slouží pro přežití zimy, přezimování. Z tohoto důvodu má med vysokou energetickou hodnotu a vyznačuje se vysokým obsahem cukru. Primárním zdrojem medu je rostlinný nektar a medovice. Tyto primární suroviny včely sbírají do medného váčku, kde je obohacují o výměšky (obsahující enzymy) svých vnitřních žláz Titěra (2006).

Veselý et al. (2013) definuje med jako sladkou hmotu vytvářenou z nektaru a medovice, tyto suroviny sbírají, odpařují z nich vodu, přeměňují prostřednictvím výměšků z hltanových žláz a následně uskladňují v plástech.

Demeter (2015) popisuje tento proces tak, že včely během usilovné práce sbírání a uskladňování nektaru, tento nektar neustále zpracovávají enzymatickým štěpením a tímto ho postupně obohacují o enzymy, odpařují vodu a přeměňují na med. Pro získání 1 kilogram medu musí včely vylétnout pro nektar 2 až 5 milionkrát. Med obsahuje 35-40 % fruktózy, 30-35 % glukózy, 2-10 % dalších různých sacharidů, 2-12 % dextrinů, 0,1-0,3 % minerálních látek, 0,1-0,5 % proteinů, obsah vody je 18-22 %.

Dalším významným včelím produktem je včelí vosk. Ve včelstvu má zejména stavební funkci. Je to základním stavebním materiálem. Včely ho vylučují a staví z něj plásty, které pak slouží k uskladňování zásob a dalších včelích produktů, kladení vajíček a k dalším funkcím. Je pevnější než parafínový vosk, jeho barva se různí, od světle žluté, přes oranžovou, až po tmavě hnědou. Tato barva je dána jeho stářím, čím starší je vosk, tím je tmavší. Člověk jej získává tavením a dnes se využívá, mimo jiné, pro farmaceutický a kosmetický průmysl (Titěra, 2006).

Veselý et al. (2013) definuje včelí vosk jako produkt voskotvorných žláz včel (dělnic), který se vytváří při metabolismu. Z tohoto vosku včely staví plásty, do kterých si ukládají zásoby a matka klade plod.

Přidal (2003) podotýká, že včelí vosk se používá už po tisíciletí. Jelikož plní konzervační funkci, tak se využíval již v Egyptě jako příměs do zábalů pro mumie. Také se využíval jako surovina na výrobu svíček, tyto svíčky pak fungovali jako svítidlo, před vynalezením žárovky.

Dnes se včelí vosk využívá v kosmetickém, a farmaceutickém odvětví, dále na výrobu různých leštidel a ochranných nátěrů. Samozřejmě pak ve včelařství, na výrobu mezistěn (Demeter, 2015).

Přidal (2005) poukazuje že mimo tyto tradiční odvětví se včelí vosk využívá také při kovovýrobě, impregnaci a leštění dřeva, výrobě elektrotechniky a pro výrobu svíček.

Neméně důležitým včelím produktem je propolis. Přezdívá se mu včelí tmel. Má žlutou až hnědou barvu, a skládá se z včelího vosku a rostlinných pryskyřic, díky tomuto složení se jedná o příjemně aromatickou směs. Tyto pryskyřice včely sbírají z pupenů rostlin během slunečných dní, dále je zpracovávají, obohacují a přináší do úlu. V úlu jej využívají k tmelení, utěšňování různých trhlin a děr, ale také díky antibakteriálním účinkům ho včely využívají k potírání vnitřních částí úlu z důvodu dezinfekce úlu. Tyto antibakteriální účinky jsou prokázány a využívají se proti bakterii, která způsobuje včelí mor. Díky těmto vlastnostem se propolis ze včel získává a dále využívá ve farmaceutickém průmyslu a v medicíně k léčbě různých onemocnění, jako rakoviny, kožních onemocnění, chudokrevnosti a dalších. Dále se využívá v kosmetice pro své regenerační vlastnosti (Přidal, 2003)

Přidal (2003) také dodává, že se jedná o velmi ceněný přírodní produkt, který kvůli léčivým účinkům má široké spektrum využití. Mezi největšími producenty propolisu patří Čína, USA, Brazílie, Austrálie nebo Uruguay. Naopak, největším konzumentem je Japonsko.

Neposledním včelím produktem je mateří kašička. Jedná se o krmnou kaši, kterou včely produkují z důvodu výživy plodu a hlavně matky. Tato směs je produkována hltanovými žlázami včel dělnic. Má bílou nebo nažloutlou barvu a její chuť je mírně nakyslá. Mateří kašička je velmi výživná, 2/3 této kaše tvoří voda, dále obsahuje vysoké množství bílkovin a menší množství cukrů, tuků, minerálních látek, vitamínů a aminokyselin. Primární surovinou pro výrobu mateří kašičky je pyl. Pro její obsah a vyživující vlastnosti našla využití ve farmaceutickém průmyslu, například při léčbě kožních onemocnění a v kosmetickém průmyslu. (Přidal, 2003)

Také Titěra (2006) vyzdvihuje mateří kašičku jako velmi výživný sekret včel, jehož základem je pyl, obohacený během trávení o bílkoviny, tuky, sacharidy, vitamíny, aminokyseliny a nukleotidy, tak aby vyživoval nositelku života ve včelstvu, včelí matku.

Také mezi včelí produkty se řadí a využívá včelí jed. Jde o sekret, který se vytváří v jedové žláze samičích včel již od jejich narození. Tento sekret je čirý, příjemně aromatický s hořkosladkou chutí. Je kumulován v jedovém váčku, z jedového váčku se přes žihadlo vstříkuje do těla bodnutého objektu. Při bodnutí se včela snaží žihadlo vytrhnout, přičemž vytrhne celý žihadlový aparát, jehož součástí je i jedový váček a jedová žláza a tím zahyne. Názory na použití včelího jedu jsou nejednotné. Obecně lze konstatovat, že pro lidi je včelí jed toxický. Využití se však našlo v medicíně, například ve formě mastí při léčbě různých zánětlivých onemocnění. Ovšem ne pro alergické pacienty (Přidal, 2003)

Posledním popsáním a významným včelím produktem je pyl.

Pylová zrna jsou samčí pohlavní buňky kvetoucích rostlin. K přepravě pylu na druhý květ, aby došlo opylení, tedy oplození, další rostliny stejného druhu, slouží různé mechanismy, jako jsou voda, vítr nebo různí živočichové. Z těchto živočichů je nejdůležitější včela. (Titěra, 2006)

Pyl je pro včely důležitým zdrojem potravy. Obsahuje množství bílkovin, minerálů a vitamínů, které včely potřebují k životu. Jedno včelstvo dokáže zkonzumovat 20–40 kilogramů pylu ročně. (Titěra 2006)

2.2.2 Nejdůležitější význam chovu včel – opylování rostlin

Titěra (2006) uvádí, že opylování rostlin je nejdůležitějším významem včel.

S tímto souhlasí i Ševčík (2014), ten tvrdí, že v současnosti opylují až 85 % veškerých kvetoucích rostlin, to znamená zhruba 170 000 botanických druhů. U ovocných stromů je to ještě více. Včely zajišťují opylení 90 % všech květů ovocných stromů. Tím pádem by bez opylování včelstvy přišla celosvětová potravinová krize.

Až 95 % všech hmyzosubných rostlin, tedy opylených hmyzem, opyluje včela. Není však jediný opylovač. Navíc je včela v této činnosti velmi efektivní, zejména protože je florokonstantní, tedy opyluje květy stejného druhu a taky je pro opylování biologicky vybavená (Veselý et al., 2013)

2.2.3 Historie včelařství v České republice

První zmínka a zároveň jeden z nejstarších a nejdochovalejších důkazů o spojení člověka se včelami, pochází z Pavoučí jeskyně u vesnice Bicornp ve Španělsku. Jedná se o malbu starou zhruba 15 000 let, která znázorňuje sběrače medu, který sbírá med z dutiny, okolo něj poletují včely. Různé důkazy, spisy, jsou známé již od dob starých Egyptanů, dále pak ze starověkého Řecka a Říma (Přidal, 2003)

Prvním dokumentem, který popisuje včelařství na našem území, je Priscova zpráva pro Atillu, která je z 5. století n. l., dále pak cestopisy z 9. století n. l., popisující Slovy, chovající včely. Od tohoto století se včelařství na území nynější České republiky stále rozvíjelo. (Veselý et. al., 1985)

Včelařství se neustále vyvíjelo, především se měnil prostor, ve kterém včely lidé chovali. První úly měli formu hliněných nádob, později si lidé začali všímat, že se včely usazují v dutinách stromů a začali těchto dutin využívat. Postupně se přeměňoval způsob včelaření z hliněných nádob do těchto dutin, které byly vydlabané z dvou stran kmene. Tyto dutiny se nazývaly brtě. Takovému způsobu včelaření se od té doby říká brtnictví. (Škrobal et. al., 1967)

Kamler a Čermák (2014) popisují následný přesun brtí blíže nebo přímo k místu obývaném lidmi. Dále lze pozorovat postupné vylepšování a různé inovace, především z hlediska lehčích a praktičtějších materiálů, na stavbu úlů se začal používat rákos a sláma.

Veselý et. al. (1985) vnímá další inovace materiálů od 15. století, začali se používat různé bedněné stojany a slaměné košnice.

Technický pokrok v 18. a 19. století měl za následek další vývoj včelařských pomůcek a technologických inovací. V roce 1785 se chovalo na území české koruny 39 389 včelstev, za více než půl století v roce 1843 už 106 330 (Veselý et. al., 1985)

Veselý et. al. (2013) vyzdvihuje rok 1990 z hlediska počtu chovaných včelstev, který tohoto roku byl rekordní a to 830 000 včelstev. Od té doby jde o klesající trend, o pokles počtu chovaných včelstev, především z důvodů chorob. V roce 2013 bylo zaevidováno 518 000 včelstev.

2.2.4 Aktuální stav včelařství v České republice

Pro současné včelařské činnosti se nejčastěji používají zateplené nebo nezateplené nástavkové úly. Skládá se z dna úlu, který se nazývá Varroa dna, 2-3 nástavků na sobě stojících, v těchto nástavcích jsou zavěšené dřevěné konstrukce, na kterých včely hospodaří, tyto obdélníkové konstrukce se nazývají rámkové míry. Tyto rámkové míry je v každém nástavku o velikosti 39 x 24 cm přesně 11, jedná se o nejběžnější typ rámkové míry. (Český svaz včelařů, 2012).

Český svaz včelařů (2023) ve své zprávě o činnosti za rok 2022 uvádí, že v roce 2022 počet evidovaných včelařů, tedy členských včelařů, byl 56 474. Tito včelařili s 610 209 včelstvy. Celkem se vytočilo 7426 tun medu.

Český svaz včelařů (2022) vydal tuto zprávu i za rok 2021, což je však zajímavé, když porovnáme výroční zprávu z hlediska počtu žen, které včelaří. Zatímco v roce 2021 včelařilo 7 600 žen, o rok poté se včelařením začalo zabývat o 306 žen více.

Šotolová (2015) v časopisu *Moderní včelař* zaznamenává, že je zde rostoucí trend počtu žen v oboru včelařství, přisuzuje tento očividný fenomén posledních let dostupnějšímu vybavení a také lehčí včelařské technice. Také poukazuje na možnou motivaci, proč začít včelařit a to vztah k přírodě.

Statistický úřad Evropské unie Eurostat (2020) uvádí, že na 10 000 obyvatel je v České republice 57,8 včelařů, tímto se dostáváme na vrchol počtu včelařů na obyvatelstvo v celé Evropě.

Dalším novodobým fenoménem je částečný přesun této zájmové činnosti do větších měst. To popisuje Jaroševský v deníku *Metro*. Rostliny v městských částech nejsou tolik kontaminované pesticidy, jelikož nejsou přímo závislé na zisk z hospodaření, proto tento městský med neobsahuje tolik zdraví neprospěšných látek. V hlavním městě České republiky a v okolí se nachází 3900 včelstev, o které se stará 530 včelařů (Jaroševský, 2015)

Dalším způsobem včelaření poslední doby je víkendové včelaření, také často označované jako hobby včelaření. Jak už název napovídá, chov včel je pro tyto včelaře zejména koníčkem, zájmovou činností ve volném čase. Jedná se o způsob, kdy včelař včelstva nemá u místa svého bydliště a musí dojíždět za svými včelstvy a urazit při tom určitou vzdálenost. Tento způsob včelaření je aktuálně v České republice poměrně rozšířený a velmi oblíbený. Může se zdát, že vzdálenost je určitou překážkou v chovu včel, zejména z hlediska včasnosti zásahů, avšak opak může být pravdou. Může to být cesta k bezzásahovému včelaření a vůbec to nemusí znamenat pokles medného výnosu (Weiss, 2012)

Kalenda v projevu na výroční schůzi Českého svazu včelařů však podotýká, že reálných problémů současného včelařství je hned několik, jeden z nich je například dovoz medu z Číny, většinou se jedná o směsi různých medů, které jsou prodávány v obchodních řetězcích za velmi nízkou cen, tím však podtrhávají cenu malovčelařům, kteří prodávají med za jedny z nejnižších cen v Evropě (Kalenda, 2022)

Švamberg (2014) vidí především problém životního prostředí, zejména nedostatek včelí pastvy a kontaminace včelí pastvy pesticidy.

Na stejný problém současného zemědělství a včelařství poukazuje i Hradil (2014), existuje tu vzrůstající krize kvetoucích rostlin a živočichů, které je opylují. Může za to ztráta biodiverzity rostlin.

Tento problém se netýká pouze České republiky, nýbrž celého světa. Naug (2009) již v roce 2009 popisuje problematiku intenzivního hospodářství. Takový způsob zemědělství, kdy lze vidět pouze hospodářskou monokulturu nepokrývá potřeby včel spojené s jejich výživou.

Tato ztráta biodiverzity související s monokulturním zemědělstvím může mít přímý vliv na úhyny včelstev. V takové krajině se vyskytují větší úhyny včelstev než v krajině, kde se nachází rozmanité plochy, která není zemědělsky využitá (Smart et. al., 2016)

S těmito úhyny je spojeno několik faktorů. Základem je však kvalitní strava. Pokud včely nemají dostatek pylových zásob, projeví se to i sníženým množstvím zásob medu, protože včelstvo nemá dostatek dospělých včel. Takové včelstva jsou náchylnější k napadení roztočem *Varroa destructor*, protože nejsou silná, dochází k častějším úhynům. (Requier et. al., 2017)

2.3 Popsané možnosti trávení volného času v kontaktu ve včelami v České republice

2.3.1 Včelařské kroužky mládeže

Kroužek obecně definuje Hájek et. al., (2011, s.169), jedná se o „menší zájmový útvar, jehož činnost směřuje zpravidla na vnitřní obohacení členů, zaměřuje se na vnitřní život útvaru.“

Hájek (2011) uvádí, že u takového zájmového útvaru jde o výchovu mimo vyučování, tato výchova musí splňovat tyto aspekty:

- probíhá mimo vyučování ve škole
- probíhá bez přímého vlivu rodiny
- provozuje se ve volném čase
- je institucionálně zajištěna

Definici Včelařského kroužku mládeže najdeme ve směrnici Českého svazu včelařů z roku 2017. „Včelařský kroužek mládeže dle této směrnice je subjekt, kolektiv, člen ČSV, z.s., který slouží k získávání zájmů a výchově mladých včelařů věkové kategorie žáků základních škol, středních škol a odborných učilišť, má minimálně 3 členy a nemá právní osobnost.“ (Směrnice Českého svazu včelařů, z.s., o činnosti včelařských kroužků mládeže č. 1/2017, s. 1)

Organizování a provozování včelařského kroužku mládeže se předchází snížení počtu včelařů a jejich stárnutí. Dochází tímto k omlazení aktivních včelařů v České republice (Jakuš, 1998)

Ve zprávě o činnosti Českého svazu včelařů, z.s., za rok 2022 je psáno, že „odborné oddělení evidovalo v roce 2022 celkem 136 včelařských kroužků mládeže.“ (Český svaz včelařů, 2023, s.20)

2.3.2 Apiterapie

Předpokladem jakékoli terapie, tedy i Apiterapie, je určitý odklon od zdraví.

Proto je nejprve potřeba definovat, co to znamená zdraví. Křivohlavý (2001) píše, že jde o celkový (tělesný, psychický, duchovní a sociální) stav jedince, tento stav má přímý vliv na úroveň a kvalitu života.

Alexander (2001) poukazuje, že čím dál více lidí se začíná zajímat nebo již dokonce využívá k léčení různé přírodní cesty. Většina lidí spoléhá při léčbě onemocnění na svého doktora. Je zřejmé, že různé alternativní přírodní léčebné metody nemohou nahradit konvenční medicínu, zároveň se i lékaři shodují, že v mnohých případech může jít o účinnou podpůrnou léčbu, která mnohdy zkrátí průběh nebo díky těmto může být průběh léčby hladší.

Apiterapie je „přírodoléčebná metoda, která využívá včelí produkty, obvykle ještě v kombinaci s léčivými bylinami, případně různými druhy potravin pro zvláštní výživu.“ (Zentrich, 2003, s.17)

Hajdušková (2001) ještě poukazuje na fakt, že historie používání včel a včelích produktů k pozitivnímu ovlivňování svého zdraví sahá až na úplný začátek, tedy do doby, kdy se člověk začal zajímat o chov včel. Nejprve člověk používal tyto produkty, aniž by znal jejich blahodárné účinky, ovšem později, když se tyto informace šířili z generace na generaci, se včelí produkty začalo využívat v lidovém léčitelství. Ovšem nyní jsme už ve fázi, kdy se o Apiterapii začíná zajímat věda, medicína, farmaceutický a chemický průmysl s tím, že se snaží zkoumat základ působení včel a včelích produktů a jejich účinků.

2.3.3 Včelařské vzdělávání

Vzdělávání včelařů má u nás dlouhou tradici. První včelařská škola byla založena za vlády Marie Terezie v roce 1776 v Novém Kníně ve Středních Čechách. V této škole se neplatilo žádné školné. Další škola byla založena ve stejném roce ve Starém Brně. (Beránek, 2003)

Dnešní možnosti jsou poněkud širší. Prezenční nebo dálkové studium, obor Včelař, nabízí například Střední odborné učiliště včelařské V Nasavrkách. (<https://www.souvnasavrky.cz/>)

Také Střední odborné učiliště v Blatné nabízí dálkové dvouleté studium oboru Včelař.

Obor je zaměřen na chov včel a na získávání a zpracování včelích produktů. Absolvent pozná anatomii včely medonosné a zákonitosti včelstva jako biologické jednotky. Ovládá obsluhu a rozvoj včelstev v průběhu celého včelařského roku, zásady chovu včelích matek, rozpozná choroby a škůdce včel. Zná provedení včelařských staveb a zařízení. Rozumí metodám získávání, zpracování, skladování, balení a expedice včelích produktů. Ovládá

zásady přesunu včelstev pro opylovací činnost v návaznosti na biologii rostlin.
(<https://soublatna.cz/vcelar-info/vcelar/>)

Další školou je Moravská včelařská škola v Hranicích na Moravě. Tato je první včelařskou školou na Moravě. (<https://www.psnv.cz/stranka/mvs-hranice/>)

2.3.4 Apiturstika

Toušek et. al. (2008) popisuje turismus jako různé formy spojené s cestovním ruchem. Základ těchto forem vychází z uspokojení potřeb účastníka, konzumenta určitého druhu cestovního ruchu.

Apiturstika může být zařazeno pod agroturistiku. Charakteristikou Agroturismu je spojení zemědělství a turismu. Jde o produkt turismu, který je přímo spojen se zemědělským prostředím, produkty a pobytem na farmě. (Sharpley, 1997)

V rámci Apiturstiky vznikají různé projekty. Jedním z nich je interaktivní expozice ze života včel, Včelí svět v Hulicích. Tato zážitková expozice ze života včel se soustředí na současné technologie, aby přiblížila včelí život. Účastníci se mohou například projít velkým včelím úlem s obřími plástvemi, na monitorech, kterých se lze dotýkat, si prohlédnout včelí anatomii, je připraven kvíz ze života včel anebo si pustit zvuky úlu. Tento projekt se snaží propojovat dvě významné věci, zážitkově prezentovat atraktivní život včelstev a také propagovat ochranu včelstev. (<http://www.vcelisvet.cz/o-nas/>)

2.4 Shrnutí přehledu poznatků

Pro řadu lidí je včelařství zájmovou činností, tedy aktivita, která probíhá ve volném čase. Zároveň chov včel patří mezi činnosti s celospolečenským významem i přesahem. Především z hlediska opylování, dále jako bioindikátor kvality životního prostředí, ale také jako prostředek ke spojení s přírodou. Neméně důležitý je i význam produkce a následného lidského využití včelích produktů. V přehledu poznatků jsou definovány a popsány základní a známé včelí produkty, med, včelí vosk, pyl, propolis, mateří kašička a včelí jed. Zejména proto, že těžba včelích produktů je jedním z důvodů, proč se lidé ve volném čase zabývají chovem včelstev. Kromě samotného hobby včelařství, tedy chovu včel ve volném čase, se v České republice ve volném čase realizují i další formy. Mezi tyto zkoumané a popsané možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami v České republice se řadí Včelařské kroužky mládeže, Apiterapie, Včelařské vzdělávání a nejméně popsaná v odborné literatuře Apiturstika.

Tyto formy trávení volného času v kontaktu se včelami se doposud nezkoumaly.

3 CÍLE

3.1 Hlavní cíl

Zmapování možností trávení volného času v kontaktu se včelami.

3.2 Dílčí cíle

- 1) Definovat potenciál včelařství pro aktivní trávení volného času
- 2) Porovnat identifikované možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami aktuálně využívané ve světě a v České republice.
- 3) Definovat pro profesi volnočasového pedagoga potenciální uplatnění v oblasti trávení volného času v kontaktu se včelami.

3.3 Výzkumné otázky

- 1) Jaké jsou možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami?
- 2) Do jaké míry se liší možnosti trávení volného času se včelami aktuálně využívané ve světě v porovnání s ČR?
- 3) Jak lze rozšířit aktuální nabídku možností trávení volného času se včelami v ČR?
- 4) Jakými způsoby se může pedagog volného času uplatnit v oblasti trávení volného času se včelami?

4 METODIKA

4.1 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je složený z 5 odborníků, kteří byli záměrně osloveni, neboť se aktivně věnují činnostem souvisejícím s řešeným tématem. S vybranými odborníky byli provedeny polostrukturované rozhovory.

Vybraných odborníků, a tedy i samostatných rozhovorů bylo celkem 5.

Mezi odborníky se vyskytují odborníci z řad Apiterapie, vedoucí včelařských kroužků mládeže, profesionálními včelaři a garantů včelařského vysokoškolského vzdělávání.

Odborníky pro jednotlivé rozhovory jsem získával na základě doporučení od předchozích odborníků. Jedná se o metodu nabalování nových respondentů na základě vztahů předchozích respondentů s těmi novými. Tato metoda je nazývána jako Snowball sampling (Surynek, 2001).

4.2 Metody sběru dat

Metodou k získávání a sběru dat byly hloubkové polostrukturované rozhovory.

3 rozhovory probíhaly osobně, 2 rozhovory byly zprostředkovány telefonicky.

Rozhovory, které se vedli za fyzické účasti, se vedli v místě působení vybraného odborníka. Přidanou hodnotu v osobní setkání shledávám ve větší sdílnosti a otevřenosti respondenta. Myslím, že důvodem je prostředí, které respondent zná a je mu blízké a taky osobnější přístup po osobním seznámení, kdy jsem byl schopen přijet za rozhovorem. Výhodou telefonického zprostředkování je časová nenáročnost, kdy odpadá čas strávený cestou za rozhovorem a také možnost termín rozhovoru přesunout, tedy určitá flexibilita rozhovoru.

Doba trvání byla různá, od 30 minut až po 2 hodiny.

Seznam okruhů a ke každému okruhu příslušných otázek byl předem připraven. Diskuzní plán se nachází v přílohách.

4.3 Zpracování dat

Rozhovory byly se souhlasem nahrávány na diktafon. Po uplynutí rozhovoru podle zvukové nahrávky byly tyto detailně přepsány do psané formy v aplikaci Microsoft Word.

Následně byl tento přepis byl zakódován podle doporučení vedoucího práce a použit v bakalářské práci k interpretaci výsledků. Jednotliví respondenti a jejich výpovědi jsou rozděleny a označeny v závorce písmene R a následným číslem 1-5.

5 VÝSLEDKY

V této kapitole jsou interpretovány jednotlivé výpovědi vybraných odborníků. Tyto nálezy jsou zařazeny pod 4 hlavní kapitoly, ke kterým se vztahují. Kapitoly jsou podle témat obsahově rozděleny: Potenciál včelařství ve volném čase, Možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami, Rozdílné formy trávení volného času se včelami v České republice a ve světě a Příležitost pro uplatnění pedagoga volného času ve včelařství. Většina z těchto kapitol obsahuje podkapitoly.

5.1 Potenciál včelařství ve volném čase

V této kapitole respondenti odkrývali potenciál včelařství ve volném čase.

5.1.1 Když se spojí Včelařství a volný čas

Včelaření většina respondentů považuje za komplexní, plnohodnotnou, příjemnou a obohacující volnočasovou aktivitu:

„To je věc, která se velmi pěkně propojuje, protože když má člověk volný čas, většinou ho chce strávit něčím příjemným, a to ta včelařina rozhodně je a dá se to jako velice dobře i třeba s dětma dělat, s kamarády, s těma, co se prostě těch včel nebojí a mají trošku zájem. Tak si myslím že je to velmi plnohodnotně strávený volný čas.“ (R1)

„Je to super způsob, jak trávit volný čas, je to takové komplexní, není to jednostranná záležitost, tak se vlastně díváme do všech možných světů přírody.“ (R3)

Včelařství je také aktivita, při které lze vnímat přesah, splynutí s ryzí přírodou. O významu srovnání se s přírodou se zmiňuje také R4:

„To je v podstatě náplň volného času a je to určitý styl života, odpočínutí si, takové duševno, aj to fyzično, čili se v těch včelách regeneruje. Pokud člověk v těch včelách začne trávit chvílky, tak ve včelách ztrácí pojem o čase. Tam si člověk ten čas nemůže měřit, ale musí spíš si uvědomovat, co mu to přináší. Člověk se tam tak srovná s tou přírodou.“

Ovšem, na druhé straně, z jiného úhlu pohledu, se jedná i o fyzicky náročnou práci, která vyžaduje čas a úsilí. S roustoucím počtem včelstev narůstá i čas, který musí včelař věnovat včelám a práci okolo včel:

„Toho volného času člověk spoustu věnuje tomu včelaření.“ (R1)

„Co se týká volného času, tak my včelaři ho moc nemáme. To bych teda chtěla vidět včelaře, kterej by se tomu trošku věnoval, nebo měl vícero včelstev a měl volnej čas.“ (R3)

Hranice počtu včelstev, při kterém lze včelařství vnímat jako volnočasovou aktivitu, je subjektivní, avšak R5 tuto hranici včelařství ve volném čase odhaduje do 100 včelstev, avšak potom už se jedná fyzicky náročnou práci.

„Může to být volný čas, jakoby koníček, ale ne mít to ve velkém, pak už je to víceméně práce. Ta stovka včelstev se dá ve volném čase úplně v pohodě udělat, když člověk ví, co tam má udělat za zákroky a nehraje si s tím. Ale je to obrovská dřina, už jenom nosit ty nástavky s tím medem.“ (R5)

5.1.2 Vliv včelařství na volný čas aktuálně ve společnosti

V České republice, ve včelařství, aktuálně můžeme pozorovat několik trendů. Jedním z nich a zároveň velmi důležitým je fakt, že o chov včel se začíná zajímat čím dál více lidí, respondenti mluví o včelařství jako o velmi moderním trendu dnešní doby:

„Včelařství, bych řekla, v poslední době, jde hodně do podvědomí lidí a spousta lidí se o ně zajímá z hlediska jakože, co nám ty včely vlastně přináší, je spousta projektů, které se zabývají třeba i seznámením včelařství v mateřských školách.“ (R1)

„Včelařství, dneska hodně moderní trend, to znamená, že dělá něco jako s přírodou, s životním prostředím.“ (R4)

„Mně sem chodí opravdu hodně lidí, co tady toto řeší, mě se stalo jakoby párkrát, že to berou kvůli byznysu, kvůli opylení, jako trend, jako koníček.“ (R5)

Ovšem ne vždy to má pozitivní dopad. Negativně na aktuální situaci nahlíží R2, problém vidí v převčelení určitého regionu a také v neznalosti a neinformovanosti začínajících včelařů:

„Dneska jsou všichni včelaři, teďka se včelaření stalo strašným boom a všichni jsou přesvědčení, že spasí svět vlastně tím, že si pořídí včely, tak docela bych řekla, že ovlivňuje hodně volný čas. Úplně nevnímám pozitivně to boom, že jako každé, bez nějakého vzdělání ohledně chovu včel, by měl mít včely. Já jsem přesvědčena, že nejdřív, ten člověk se má vzdělávat a pak mít včely a ne obráceně. Vnímám to převčelení toho regionu velmi intenzivně.“ (R2)

Problémem je i v zanedbávání včelstev, které si pořídí začínající včelař, který až po pořízení včelstev teprve zjišťuje, o jak náročnou práci jde:

„Spousta lidí si pak řekne, ty včely, to vypadá zajímavě a do toho já se pustím. Nakonec zjistí, že to není jenom vytočení toho medu, že je ta práce kolem dokola, celkem dost náročná. A pak je spousta včelstev, který jsou zanedbaný, šíří se nemoci, takže v tomto vidím trochu problém.“ (R1)

Dalším fenoménem a zároveň změnou struktury současného včelařství v České republice, je omlazení, rostoucí trend začínajících mladých včelařů, respondenti zmiňují, že do včelařství začíná vstupovat vlna mladých včelařů, což tak v minulosti nebylo:

„Dřív, dědáci už nemohli, tak to pak někdo, v určitý moment, přebíral, ty včely, jakoby takové nutné zlo, ale dneska je ten trend na tady těch mladých a hlavně, začínají ti, kteří vůbec nikdy nevčelařili a nemají nic s tím včelařením společného. Je tady taková ta vlna.“ (R4)

„Mění se to, trošičku řekla bych, v tom smyslu, že si myslím, že v minulosti bylo víc takových včelařů starších pánů. Ted' se mi zdá, že do toho vstupuje mnohem víc mladších včelařů.“ (R3)

5.2 Možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami

Na otázku „Jaké znáte formy trávení volného času v kontaktu se včelami?“ odpovídali respondenti různě, jedná se o aktivity od sezení před úly s hrnkem kávy a sledování včel, přímé práce se včelami, těžba včelích produktů, provozování kroužků pro mládež, vzdělávání dospělých včelařů, vzdělávání veřejnosti, dále se včely mohou využívat i k léčbě v rámci Apiterapie nebo také v rámci agroturistiky, přesněji Apituristiky.

„Základ je takové to normální včelaření, různé kroužky pro děti, i pro dospělé se můžou dělat kroužky, i se dá využít včely ve spoustě jakoby léčebných možností, medových masáží, dýchání úlového vzduchu, vzdělávání. Já myslím, že ten záběr je dost široký.“ (R1)

„Můžu samozřejmě takzvaně sedět u úlu a čumět na ně, pak vlastně se můžu věnovat různým těm aktivitám, kde vzdělávám jedince, který o včelách nevědí nic, takže veřejnost. Pak je možnost se začít zabývat i tou apiterapií, můžu si postavit apidomek, takže můžu vlastně být v kontaktu s těma včelama i v tom apidomku.“ (R2)

Tyto možnosti lze rozdělit podle toho, v jaké roli se jedinec nachází, popřípadě komu je tato možnost zprostředkována. Pokud se jedná o přímou práci se včelami, jedná se v tomto případě o volný čas včelaře, naproti tomu, když včelař nabízí a poskytuje Apituristickou nebo Apiterapeutickou službu, jedná se o volný čas klientů. O rozdělení na to, zda-li je jedinec v roli provozovatele nebo účastníka se zmínil R4:

„Dá se to rozdělit na aktivní a pasivní přístup. Mezi aktivní bych zařadil přímou práci se včelami, příprava rámků, vytáčení medu a pasivní, že chodíme na všelijaké přednášky, výstavy, zájezdy. A pak se do toho vtáhne ta Apiterapie a tu můžu brát jako aktivní nebo jako pasivní. Když to budu provozovat, tak to aktivně dělám a když dojdu na medovou masáž nebo spím v apidomku, tak budu ten pasivní, stejně tak Apituristika.“ (R4)

Nesmíme zapomenout na přímou práci se včelami, z té tyto všechny aktivity vychází, dále pak se včelař může věnovat plemenářské práci, tedy chovem matek a nových včelstev:

„Tak ta přímá práce se včelama, to znamená včelí produkty, potom je ta plemenářská práce nějaká, dělat prostě ty včelí matky, dělat ty oddělky, předávání těch informací dál, tem lidem, dětem, to léčení.“ (R5)

R3 ještě doplňuje, aktivity, které lze provozovat v rámci včelařského kroužku mládeže, tyto aktivity nejsou přímo spojeny s chovem včel, avšak ke včelám mají blízko:

„...výtvarné dílničky, učíme se o botanice, učíme se o biologii Včely medonosné, k čemu jsou pomůcky včelařské..“ (R3)

5.2.1 Včelařský kroužek

Respondenti se shodují, že práce s včelařskou mládeží je v České republice na výborné úrovni. To, jakým způsobem vzdělávání probíhá se liší v závislosti na ročním období, včely jsou totiž přes jarní a letní měsíce aktivní, v tuto dobu se lze ve včelách učit přímo, probíhá medobraní a spoustu dalších činností, v zimě se jedná spíše o teoretické vzdělávání, různé přednášky, naučná videa, ale také přípravné práce, například se vytavuje včelí vosk a chystají rámky na další včelařskou sezónu:

„Záleží hodně na tom, jaký je období, když je zimní období, podzim, zima, tak jsou to takové teoretické spíš, povídáme si, jak ta včela bydlí, v čem bydlí, jak to vlastně v tom včelstvu funguje, chystají se rámky, vytavuje se, vytavují si souše, takové ty běžné zimní, případně podzimní práce. No a když je potom sezóna, tak se chodí do včel, kontroluje se včas stav těch včelstev, značíme trubce, třeba že se učí značit i ty matky, ale matka je vzácná, takže radši na trubci, potom je medobraní, tak pomáhají při tom medobraní, takže je to takové pestré.“ (R1)

R3 popisuje podobné fungování Včelařského kroužku mládeže:

„Máme setkání jednou týdně. A u nás to funguje tak, že my to máme v rámci času školní družiny, takže ve školní družině máme vyhrazený časoprostor, ve kterém se děje včelařský kroužek a do toho včelařského kroužku chodí děti, které se zapíší. Je to třeba od 13:00 do 16:00, kdy s těmi dětmi děláme různé činnosti, a to buď vevnitř nebo venku a nebo kombinace. Třeba jdeme na chvíli ke včelám, si prohlédnout spad na podložce a pak jdeme dovnitř a tam si popovídáme, promítáme si obrázky, prohlížíme si pomůcky, vyprávíme si o tom, díváme se na nějaké krátké filmy, uděláme nějaké testy, kvízy. Pracujeme s časopisem Včelařství, tam je vlastně taková rubrika pro děti, kde jsou většinou nějaké křížovky a byly online soutěže a tak si trénují i jiné svoje kompetence.“ (R3)

5.2.2 Apiterapie

Apiterapie je využití včelích produktů pro léčbu. Pro takovou léčbu se využívá široké spektrum včelích produktů, od těch nejnámějších, například med, včelí vosk, včelí jed, pyl a další, až po ty méně známe, jako jsou mrtvé včely, které zabije včelař nebo, které umřou samy, larvy včel, energetické pole včel a další. Navíc se tyto produkty mohou zpracovávat do různých forem, které se aplikují, jedná se o tinktury, léky, vodní a olejové výluhy, čípky a další.

Výčet veškerých včelích produktů popisuje detailně R2:

„Apiterapie, jako taková, je využití včelích produktů pro terapii, léčbu a v rámci včelích produktů se mimo jiné používá třeba med, pyl, ať už rouskovej nebo perga, propolis, mateří kašička, včelí jed, apilarnil, podmor (včely, které umřou), zámor (včely, který zabijete), zavíječ, úlové dýchaní, ležení na úlech, takže energetické pole včel, ovčelená voda, mateří kašička od dělnic i od trubců, ale to není moc ideální a mohou se používat i jednotlivé larvy. V Apiterapii můžete používat jak lékovou formu, tak tinktury, olejové nebo vodní výluhy, čípky, inhalace, různé obklady, zábaly, dá se používat včelí jed i v rámci různých druhů masáží jako baňkování a tak dále.“ (R2)

Dále je v Apiterapii důležitý postup léčby, který začíná anamnézou, pokračuje zhodnocením aktuálního stavu, lékařskými zprávami a následnou diagnostikou pro určení diagnózy, tato diagnóza je základ pro způsob léčby a aplikaci včelích produktů:

„Úplně jako první, a to je standardní věc, vždycky, když ke mně někdo dorazí, tak nastává hodinka, kdy já se ho zeptám a vyptávám se ho na jeho rodinnou anamnézu, osobní anamnézu, jak momentálně žije a jaký má problémy. V případě, když mi donese nějaké lékařské zprávy, tak si je samozřejmě přečtu. Zjistím si, co má na srdíčku a často se stává, že velká část vlastně onemocnění je psychických, takže se kolikrát bavíme dlouhou dobu a následně vlastně začínáme řešit daný problém. Takže podle toho, co dotyčného trápí, tak se snažím vymyslet nějakou léčbu, jakým způsobem budeme pokračovat v té léčbě, co tam dáme za preparáty, co tam dáme za ty včelí produkty. Co jediný je u mě, že když někdo přijde s tím, že chce napíchat žihadla, tak musí mít potvrzení od lékaře, že není alergický na včelí bodnutí nebo na včelí jed. V tomhleto jsem docela hodně důsledná, a bez toho vlastně nic nejde, ale jinak na ostatní včelí produkty si dokážu udělat testy na tom člověku sama.“ (R2)

5.2.3 Apituristika

V České republice je Apituristika na začátku svého fungování. Mezi oslovenými odborníky jsem o ní nezaznamenal ani zmínku. Ovšem jedná se o návštěvu včelaře, který vzdělává a

ukazuje, v rámci této návštěvy, pobytu, jak se včelaři a jak to ve včelách funguje. Apituristika může mít význam i při rozmyšlení o pořízení včelstev, jednalo by se totiž o prvotní kontakt a zároveň přímou zkušenost, než se začínající včelař rozhodne včely pořídit.

O nevyužitém potenciálu v České republice a průběhu Apituristiky se zmiňuje R4:

„Můžeme to rozdělit na aktivní a pasivní. Začneme tou pasivní, dojede člověk, prohlédne si stanoviště, povykládá si se včelařem a ten pak odjede a jede dalek. A aktivní, že tam člověk dojede a bude tam třeba týden pomáhat na té farmě a bude fungovat, začlení se s tím včelařem do té práce. I pro ty lidi, kteří chtějí se tím zabývat, možná by jim to víc ujasnilo, jestli to chtějí dělat, než si koupit oddělek a ten jim hned padne. Že by poznali víc, ten život včel.“ (R4)

5.2.4 Profesionální včelaření

To, že profesionální včelaření není žádný „med“ a o čem všem je tato práce, popisuje R5:

„Včelařská sezóna trvá, bavme se duben, květen, červen, červenec. Jsou to 4 měsíce, kde se opravdu, pokud z toho chcete něco mít, tak věnovat naplno. A pak teoreticky zazimujete včely, nějaké léčení, nějaká příprava na jaře, jako tavení těch rámků, výroba mezistěn a v tu sezónu je to včelí med, točení včelího medu, sběr pylu, víceméně sběr propolisu, mateří kašičky, včelího vosku, výroba propolisových tinktur, výroba mastí, výroba, svíček, včelí matky, včelí oddělky, prostě na prodej. Samozřejmě si to hlavně dělám pro sebe, protože jsou velké úhyny včelstev. Takže si připravovat další včelstva na další roky.“ (R5)

„Ale je to o práci, o tvrdé práci, je to od rána do večera. Prostě vstanete v 5 ráno a skončíte v 8 - 9 večer a je to každý den“ (R5)

5.3 Rozdílné formy trávení volného času se včelami v České republice a v zahraničí

V čem jsou včelaři v České republice opravdu na výborné úrovni a jedineční, tak ve vzdělávání a práci s mládeží:

„Česká republika je v podstatě takový unikát v tom, kolik funguje v České republice jako včelařských kroužků pro mládež prostě a jak mají tu činnost pestrou a třeba i tu síť aktivní. V zahraničí není tak rozvinutá ta práce s mládeží. Tohleto si myslím, že nemá úplně ve světě srovnání.“ (R3)

Na druhou stranu, existuje v České republice nenaplněný potenciál v agroturistice, zejména v Apituristice, tato Apituristika, kdy klienti v rámci zájezdu navštěvují včelaře a jejich včelstva funguje například v západní Evropě nebo ve Slovinsku.

„Apituristika, u nás je to úplně, když bych to řekl, úplná Popelka.“ (R4)

„Něco podobného funguje, agroturistika, kdy jdou pomáhat séct a tak a je to dost moderní v západní Evropě a já myslím, že by tady to mohlo se nastartovat.“ (R4)

„Ve světě se dělá hodně zájezdů po různých zahraničních včelařských farmách nebo apicentrech. Třeba na Slovensku, tam se začínají zabývat hlavně hodně tou apiterapií a tou podporou toho včelaření a celkově vlastně agroturistiky, stejně jako v tom Slovinsku, což u nás teda fakt ani náhodou. My tady neexistujeme. To znamená, že tady není ani apiterapie. Tím pádem tady není, od koho se pořádně učit. Agroturistika jako tady taky neexistuje.“ (R2)

Že Česká republika oplývá včelami, to je známý fakt, ovšem že se jedná většinou o malovčelaře, tzv. hobby včelaře, tedy včelaře, kteří chovem včel naplňují svůj volný čas, to nám potvrdili i respondenti R3 a R5:

„Česká republika, je vesměs hobby včelaření.“ (R3)

„U nás je trend, malovčelaři, není velkých farem v republice, i když je jich dost, ale není jich tolik jako malovčelařů, což v zahraničí takhle není. No, tam jsou opravdu včelí farmy, které se tímto zabývají, který vlastně v tomto leží a tam to mají taky jako práci. To jsme jenom my Češi, Slováci“ (R5)

5.3.1 Služby, ve spojitosti se včelami, které se v České republice neposkytují, ale v zahraničí fungují

V souvislosti se službami, které se v České republice neposkytují, ale v zahraničí již ano, se respondenti odkazovali na státy jako Německo, Rumunsko, Ukrajina, především pak Slovinsko. Zejména šlo o služby spojené s Apituristikou a apiterapií, v rámci Apiterapie zejména o ubytování v Apidomku nebo také v Apiterapeutickém vzdělávání, kdy například ve Slovinsku mají přímo Apiterapeutickou školu:

„Já už jsem tak nakouzl tu apituristiku, to je takový můj sen, kdyby se to víc rozvíjelo. Dýchání úlového vzduchu začíná být včilka módní záležitost, v tom Slovinsku to dělají, v Německu, v Rumunsku to dělají.“ (R4)

„Tak co se týká té apiterapie, to znamená veškerých aktivit, ať už apidomky, ať ležení na úlech, dýchání úlového vzduchu, dejme tomu ta zooterapie. Tak všude prostě je to dál než u nás. Jako u nás to dělá opravdu minimum. Třeba ve Slovinsku mají školu a ta vyloženě učí budoucí apiterapeuty, zároveň na základě vzdělání na této škole můžete získat k té profesi, profesní certifikát státní, že jste apiterapeut. To znamená, že vy si můžete bez problémů otevřít vlastně svoji praxi a dělat apiterapeuta.“ (R2)

V zahraničí existují také služby spojené s léčbou různých onemocnění, v tomto případě se jedná o reprodukční onemocnění, které se řeší pobytem ve speciálním Apidomku. Tento Apidomek má pozitivní vliv na tuto problematiku.

„Ty api domky, což je vlastně včelín a tam prostě bylo třeba reprodukční onemocnění jo, že tam třeba lidi chodí, páry spát, třeba 3 noci po sobě a má to prostě pozitivní vliv na na celý organismus. Takže to to vím, že právě na tom východě funguje.“ (R1)

O této specifické službě, která má pozitivní vliv na reprodukční schopnosti se zmiňuje i R4:

„Když páry manželské, mají problém s početím, tak si najdou nějakého včelaře, nebo existují včelíny, které jsou mimo, oni jsou tam třeba 14 dní, 3 týdny, nemajů mobily, nemajů nic, ráno se jim tam doveze jídlo a jsou v té přírodě celou dobu. Je tam taková ložnice, kde jsou úly, je tam ovčelený vzduch, ten bzukot a ty včely a toto prostředí by je mělo srovnat do té symbiózy s tou přírodou a zrazu, na čem kolik let bojovali, takže tam za 3 týdny je vyhráno a zrazu to funguje. Že to má být ve Francii a ve Švýcarsku, v té nadmořské výšce 1200 m.n.m., ty nevidíš do civilizace a zrazu nemáš tam tablet, nemáš tam mobil, takže ty v ten moment si s tou přírodou.“ (R4)

5.3.2 Slovinsko – včelařsky nejinspirativnější země

Na čem se však shodli respondenti bez výjimky, tak na tom, že Slovinsko je včelařsky nejnávštěvnější zemí, která je pro ostatní země inspirací a měli bychom se od nich učit, nejenom jak chovat včely, ale i jak si jich vážit, jak podporovat včelaře, jaké služby jsou možné provozovat se včelami:

„Slovinsko je hodně před námi, což se týká včelaření, tlumení nemocí, výzkumu včelařského i v té Apiterapii.“ (R1)

„...když vezmu třeba Slovince a nás, tak Slovinci si extrémním způsobem váží chovu včel a celkově všeho, co se týká včel, takže tam ten jejich svaz vlastně podporuje Apiterapii a veškeré aktivity, co se týká včelaření, takže se tam dělají různá centra, různé školy.“ (R2)

Slovinsko je stát, od kterého se lze inspirovat, funguje u nich Apituristika a hlavně Apiterapie, mají Apiterapeutickou školu na 1 rok, po absolvování této školy získá absolvent certifikát a může začít vyrábět a zpracovávat včelí produkty k léčbě, také může provozovat poradenství, po získání dalších certifikátů si může tento Apiterapeut otevřít Apiterapeutickou ordinaci. Navíc, zajímavostí je, že skoro každý lékař má svého Apiterapeuta.

Jak ve Slovinsku funguje Apiterapeutické vzdělání se vyjádřil R2:

„Oni mají teďka 1letou školu, na základě toho se vypracovává taková, rádoby, disertační práce, dostávajíte certifikát. Na základě toho certifikátu, vy můžete začít vyrábět vlastně včelí produkty, to znamená různé mastičky, tinktury a můžete dělat poradenství, ale nemůžete ještě vyloženě to, že byste dělal toho Apiterapeuta. Tam je potřeba ještě získat další certifikáty, ideálně pod nějakým dalším Apiterapeutem, potvrzení, že už nějakou dobu to děláte, pak následně dostanete certifikát, že můžete otevřít si, tu Apiterapeutickou ordinaci. A je to tam udělaný tak, že každý lékař nebo téměř každý lékař má svého Apiterapeuta. To znamená, že tam, kde si není jistej, že by to bylo bezpodmínečně nutné léčit běžnými léky, nebo ty běžné léky prostě nezabírají, tak posílají ke svému Apiterapeutovi.“ (R2)

„Slovinsko už se tím hodně zabývá, Apituristikou. Takže ti jsou o kus dalej a myslím si, že se máme taky kde učit. Slovinci jsou v tomto takový premianti a snaží se takové ty dobré věci okolo té včelařiny prosadit, i do toho veřejného života. Když to vezmu, Světový den včel, to prosadili Slovinci v OSN“ (R4)

„Slovinci jsou na tom úplně někde jinde, v tom jedou už hodně let, mají to vymakaný, prostě mají to dokonce vyzkoušené a ví, jak prostě různé tady tyto přípravky používat a posílají to dál.“ (R5)

5.4 Příležitost pro uplatnění pedagoga volného času ve včelařství

O širokém poli možného působení pedagoga volného času ve včelařství, přesněji ve vzdělávání mladých včelařů v rámci kroužků nebo dospělých včelařů, se zmiňuje R1:

„Když je to včelař a ví o čem mluví, tak má obrovské pole působnosti. Od těch kroužků pro nejmenší, přes středoškoláky. Pak klidně jako učitel včelařství jezdí přednášet po základních organizacích, může vyučovat, jak tady třeba v Nasavrkách, tak máme další včelařské školy. Takže já si myslím, že jako pedagog ve včelařství a včelař, tak ta působnost je docela široká.“ (R1)

Další příležitost pro působení lze najít v domovech důchodců, ve věznicích nebo v dětském výchovném ústavu:

„Určitě v rámci těch exkurzí a určitě v rámci nějakých těch kroužků. Možná, že by bylo docela fajn i v domovech důchodců a pro ty starší, naučit je trošičku včelařit, v různých věznicích, tak tam by se možná pedagog volného času uplatnil, dětský pastáky, myslím, že to pole je hodně široké.“

O neprobádanosti a zatím nevyužitém potenciálu Apituristiky v České republice, se již R4 zmiňoval, jelikož je Apituristika v České republice na začátku, tak tady R4 vidí příležitost k nastartování:

„Prostor tam je, ale nikdo tam ještě není, tohle se v Česku nedělá a pokud si na začátku, tak máš největší šanci si tu síť udělat kolem sebe. Ta Apituristika s tou Apiterapií protočené do sebe, rád bych se aji takového programu zúčastnil. Je to všechno takové na začátku. Tím se doopravdy nikdo nezabývá, to je tak otevřené, jak tady ta krajina.“ (R4)

O něco skeptičtější postoj zaujímá R5. Myslí, že naše společnost není na Apituristiku připravena, jelikož mají lidé jiné zájmy než jezdit do přírody za včelařem:

„V naší společnosti si myslím, že ne. Naše společnost vůbec tady na toto není připravena. A mám obavu, že ani nikdy nebude. Protože, každý se věnuje moře, hory, lyžování a jako tady ta cesta by byla dobrá, kdyby prostě lidi přišli. Samozřejmě to není jenom o včelách, ale ty včely jsou toho součástí, ale ty lidi nasměřovat, a hlavně ty děti a trochu je vrátit zpátky, trochu je narovnat. Takhle by měli přemýšlet všichni lidi, prostě vrátit se zpátky k přírodě. Už jenom na pivo lidi přijedou a pak se dozví určité věci, mít prostě tady ten domeček, kde by se dalo přespat, i s těma děckama, mít tam nějaké sociální zařízení. Jako cesta by toto byla samozřejmě, ale nevím, o těch lidech, je to těžké.“ (R5)

Pedagog volného času se tedy ve včelařství může uplatnit jako vedoucí ve Včelařském kroužku mládeže, ve vzdělávání dospělých včelařů, ve vzdělávání různých specifických skupin, jako jsou senioři v domově důchodců, odsouzení ve věznicích nebo děti ve výchovném ústavu. Dále pak v Apiterapii nebo v rámci vzdělávání veřejnosti nebo tvorbě programů v zatím nenastartované Apituristice.

6 DISKUSE

Včelařství je komplexní aktivita, které se lze věnovat volnočasově i profesionálně. Tato zájmová činnost byla shledána jako blízká přírodě, o dotyku s přírodou prostřednictvím včel píše Liebig (2000)

Včelařství lze označit jako plnohodnotnou, komplexní, ne jednostrannou činnost, díky které se dotýkáme světa přírody v mnoha jeho podobách. Počínaje biologií včely medonosné, přes včelí pastvu, meteorologii, rostlinnou biodiverzitu až k léčebným účinkům přírodních, tedy včelích produktů.

Zároveň respondenti uvádí, že mnoho začínajících včelařů není patřičně vzdělaných a tím pádem nedostatečně připraveni na to, kolik práce, času a úsilí je k úspěšnému a udržitelnému včelaření věnovat. Respondenti zaznamenávají rostoucí trend začínajících včelařů v České republice. To znamená, že včelařství stále více ovlivňuje volný čas aktuálně ve společnosti.

Možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami, které byly v rozhovorech zmíněny se shodují, na pár výjimek, s těmi, které jsou popsány v odborné literatuře, a které byli vyjmenovány v kapitole Přehled poznatků. Mezi tyto shodné aktivity lze zařadit Včelařské kroužky mládeže, Včelařské vzdělávání, Apiterapii a samozřejmě přímou práci se včelami. Naopak mezi výjimky patří pobyt v Apidomku, ten však lze zařadit pod Apiterapii, nebo dále mezi výjimky patří Apituristika, tyto tolik zkoumané a popsané nejsou. Osobně si myslím, že důvodem je malá podpora ze strany státu a Českého svazu včelařů, pak také zřejmě to, že se nacházíme na začátku fungování Apituristiky a ubytování v Apidomku.

Co se týká rozdílů mezi formami trávení volného času se včelami v České republice a ve světě, je zřejmé, že v České republice se včelařství věnuje drtivá většina ve volném čase, kdy se jedná o malovčelaře. Ovšem podle respondentů, úroveň znalostí včelařů v České republice není vysoká, to stejné platí o podpoře a úrovně rozvinutí Apiterapie a Apituristiky oproti zahraničí. V České republice se včelařství vnímá a také provozuje jako volnočasová aktivita, zatímco v zahraničí se včelařství věnují včelaři profesionálně, a tak vytváří možnosti pro trávení volného času jiným lidem. Zde vidím prostor pro inspiraci a následné rozšíření nabídky možností trávení volného času se včelami v České republice.

Včelařsky nejinspirativnější země se ukázalo Slovinsko. Slovinsko je v mnoha ohledech, nejen před námi, ale nachází se na pomyslném včelařském vrcholu, ze kterého ukazuje, inspiruje, učí, jak si včel vážit, jak včelařství podporovat a jak jej držet při životě jako vážený a udržitelně fungující řemeslo a zároveň obor, který má celospolečenský význam.

Jako důležitý přínos této práce vnímám mimo jiné, odkrytí možné pole působnosti pro uplatnění pedagoga volného času ve včelařství. Respondenti toto pole popsali jako široké. Ať už

se jedná o uplatnění ve včelařském vzdělávání pro různé cílové skupiny, nebo zatím v České republice neznámé, a tedy i nevyužité Apituristice, popřípadě v Apiterapii. Jelikož pedagog volného času je odborníkem v oblasti organizace volného času pro různé cílové skupiny, přípravy a organizací zážitkových programů, vnímám využití těchto předpokladů jako přínosné, zejména pro organizaci programu v rámci Apituristiky.

7 ZÁVĚRY

Tato práce vyjmenovala, poté podrobněji popsala, tím pádem zmapovala různé možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami. Jelikož zmapování těchto možností bylo hlavním cílem této práce, pokládám za důležité tyto možnosti vyjmenovat, jedná se o Včelaření, Apiteraii, Apituristiku, Včelařské kroužky mládeže, různé včelařské vzdělávání, co jsem v práci nezmínil, avšak své místo to v možnostech trávení volného času v kontaktu se včelami určitě zaujímá, jsou včelařské události. Ve vybraném vzorku odborníků však nikdo, kdo by organizoval včelařské události nebyl. O většině těchto možností jsem již věděl. Ovšem, našli se i takové, které pro mě byli novinkou a zajímavým překvapením. Můžu uvést na příkladu Apidomku, kde účastníci jezdí za léčbou reprodukčních onemocnění. Navíc považuji za přínos sepsání těchto možností, do jednoho celku.

Ukázalo se, že potenciál včelařství ve volném čase je velký, a navíc mnohdy i nevyužitý. Co lze ovšem připsat včelařství, že stále více ovlivňuje volný čas aktuálně ve společnosti v České republice. Jde totiž o zájmovou činnost, díky které jsme blíž přírodě, podporujeme tímto životní prostředí, pokračujeme v tradici, která sahá hluboko do historie, obohacujeme se o několik oborů, které se dotýkají přírody a navíc nejspíš děláme něco pro své zdraví.

Navíc jsem došel k závěru, že většina včelařů v České republice včelaří jen ve volném čase.

Tím se dostáváme k tomu, jakým způsobem, rozdílně trávíme čas chovem včel v České republice a v zahraničí. Zatímco v zahraničí bychom našli spoustu včelařských farem, v České republice bychom našli malovčelaře, nazývané taky hobby včelaře, to jsou včelaři, kteří se chovem včel zabývají ve svém volném čase. S tím se pojí i fakt, že včelí farmy v zahraničí se opravdu zabývají nejenom chovem velkého množství včel, ale také nabízí a poskytují různé služby spojené s kontaktem se včelami, například různé formy Apiterapie, ubytování v Apidomku, různé formy Apituristiky. V České republice podle oslovených odborníků, tohle zatím vůbec nefunguje. Nikdo se tím nezabývá a jen málokdo o tom ví, že vůbec něco takového existuje.

Nejenom zde je prostor pro působení a uplatnění pedagoga volného času v oblasti trávení volného času v kontaktu se včelami. Jeden z největších přínosů práce shledávám v naplnění tohoto posledního cíle. Jelikož se potvrdilo, že v oblasti včelařství je nenaplněný potenciál pro uplatnění pedagoga volného času v České republice. Z rozhovorů s odborníky je patrné, že vnímají pole působení pedagoga volného času v tomto odvětví, jako pole široké. Příležitost se nachází ve Včelařských kroužcích pro mládež, Včelařském vzdělávání pro dospělé, v rámci Apiterapie a především v rámci Apituristiky, o které si dovolím tvrdit, že v České republice není ani na začátku.

Tímto výčtem a popisem považuji cíle této bakalářské práce za naplněné.

8 SOUHRN

Přehled poznatků obsahuje 3 hlavní, nosné kapitoly. První kapitolou je Volný čas, v této kapitole objasňuji, jak lze volný čas vnímat, jaké plní funkce v životě, dále se zabírám možnostmi, jak lze volný čas obecně trávit. S volným časem se pojí i fenomén životního stylu, který je v této kapitole také definován. V polední podkapitole Volného času popisuji Zájmovou činnost, protože i Včelařství mezi takové činnosti patří. Další kapitolou je už zmíněné Včelařství, kde na něj nahlížím a popisuji z mnoha jeho úhlů. Za obsahově důležité vnímám podkapitoly, které se zabývají významem včely a včelích produktů a také tu, která ve které popisují aktuální stav Včelařství v České republice. Poslední kapitolou je výčet jednotlivých popsaných možností trávení volného času v kontaktu se včelami a definice těchto možností.

Po Přehledu poznatků následuje kapitola Cíle, ve které definuji Hlavní cíl a to zmapování možností trávení volného času v kontaktu se včelami, dále dílčí cíle a k nim přidružené výzkumné otázky k této bakalářské práci.

V kapitole Metodika se zabývám tím, jak vznikl Výzkumný soubor, jakými metodami probíhal sběr dat a jakým způsobem jsem tyto data zpracovával a těžil z nich informace k interpretování v další kapitole.

V kapitole Výsledky jsem interpretoval data, zjištěné z rozhovorů s odborníky. Tato kapitola je členěna do 4 kapitol. Většina z těchto kapitol obsahuje podkapitoly. Na základě těchto kapitol lze po přečtení vyvodit odpovědi na výzkumné otázky a také tímto splnit stanovené cíle. 1. kapitola nese název Potenciál včelařství ve volném čase. Zde odkrývám spolu s výpověďmi odborníků to, jaký vliv a význam má včelařství v dnešní době ve společnosti v České republice. V kapitole Možnosti trávení volného času v kontaktu se včelami jsem uceleně popsal, jaké existují možnosti, jakými způsoby lze se včelami trávit volný čas. V další kapitole popisuji na základě předchozí kapitoly, jak se v těchto způsobech, v těchto možnostech lišíme se zahraničím. Zatímco v České republice se včelám věnujeme ve volném čase, v zahraničí, například ve Slovinsku se jim věnují spíše profesně. A i to je důvod, který dává Příležitost pro uplatnění pedagoga volného času v oblasti trávení volného času v kontaktu se včelami. Jelikož v České republice je tato oblast stále nevyužívaná. Tato příležitost se proto týká Včelařství, vzdělávání včelařů, Apiterapie nebo Apituristiky.

Do Diskuze jsem zahrnul propojení vlastních pohledů na dané téma a také srovnání s teoretickou částí této práce, s Přehledem poznatků.

V poslední kapitole, Závěry, se vyjadřuji k Hlavnímu cíli práce a také k dílčím cílům, dále pak o osobním a možném oborovém přínosu.

Výzkum jsem prováděl osobně, zároveň jsem včelařem a také zároveň studuji Rekreologii – pedagogiku volného času. Tato spjatost s tématem se mohla subjektivně propsat do práce a ovlivnit výsledky práce.

9 SUMMARY

The knowledge overview contains 3 main, supporting chapters, which contain subsections. The first chapter is Free time, in this chapter I clarify how free time can be perceived, what functions it fulfills in life, and I also deal with the possibilities of how free time can be spent in general. The phenomenon of lifestyle is also connected with free time, which is also defined in this chapter. In the lunch sub-chapter of Free time, I describe Interest activities, because beekeeping is one of those activities. The next chapter is the already mentioned Beekeeping, where I look at it and describe it from many angles. I consider the subsections that deal with the importance of the bee and bee products, as well as the one in which I describe the current state of beekeeping in the Czech Republic, to be important in terms of content. The last chapter is a list of the described options for spending free time in contact with bees and a definition of these options.

The Overview of findings is followed by the chapter Goals, in which I define the main goal, which is to map the possibilities of spending free time in contact with bees, as well as sub-goals and associated research questions for this bachelor's thesis.

In the Methodology chapter, I deal with how the Research File was created, what methods were used to collect data and how I processed this data and extracted information from it for interpretation in the next chapter.

The next chapter, and at the same time one of the most important, was Results. Here I interpreted the data obtained from interviews with experts. This chapter is divided into 4 chapters. Most of these chapters contain subsections. Based on these chapters, after reading, answers to research questions can be deduced and the set objectives can also be met. The 1st chapter is entitled the potential of beekeeping in free time. Here, together with the statements of experts, I reveal what influence and importance beekeeping has in society in the Czech Republic today. In the chapter Possibilities of spending your free time in contact with bees, I comprehensively described the possibilities and ways in which you can spend your free time with bees. In the next chapter, based on the previous chapter, I describe how we differ from other countries in these ways, in these possibilities. While in the Czech Republic we take care of bees in our free time, abroad, for example in Slovenia, they take care of them more professionally. And this is also the reason that gives the opportunity to apply a free time educator in the field of spending free time in contact with bees. As this area is still unused in the Czech Republic. This opportunity therefore relates to Beekeeping, beekeeper education, Apitherapy or Apitourism.

In the Discussion, I included the connection of my own views on the given topic and also a comparison with the theoretical part of this work, with the Overview of findings.

In the last chapter, Conclusions, I comment on the main goal of the work and also on the sub-goals, then on personal and possible professional contribution.

10 REFERENČNÍ SEZNAM

- Beránek, V. (2003). *KDYŽ pláсты Tekly Medem: Medařská hospodářství, Práva, soudnictví, příběhy*. Ostrov.
- Český svaz včelařů, Z.S. Praha. (n.d.). <https://www.vcelarstvi.cz/>
- Demeter, Š. (2015). *Apiterapie - Léčení Včelími Produkty*. Andrea Lenochová
- Dumazedier, J., & Ripert, A. (1966). *Le Loisir et la Ville*. Éditions du Seuil.
- Hájek, B., Hofbauer, B., & Pávková, J. (2011). *Pedagogické ovlivňování Volného času: Trendy Pedagogiky Volného Času*. Portál.
- Hofbauer, B. (2004). *Děti, mládež a volný čas*. Portál.
- Hulice, Včelí svět. (n.d.). *Včelí svět - Interaktivní expozice ze života včelstva*. Včelí svět. <http://www.vcelisvet.cz/o-nas/>
- Influence of different forest protection strategies on spruce tree ... (n.d.-b). <https://annforsci.biomedcentral.com/counter/pdf/10.1007/s13595-017-0663-9.pdf>
- Jaroševský, F. (2015). Med z Vyšehradu, ale včely startují i z Prahy 1. *Metro*, 2015, 2. <https://e.metro.cz/default.aspx?d=24.08.2015&e=ME-PRAHA#strana=2>
- Jirásek, I. (2019). *Zážitková pedagogika: Teorie Holistické výchovy*. Portál.
- Kaplánek, M. (2012). *Čas volnosti - čas výchovy: Pedagogické úvahy O volném čase*. Portál.
- Krejčí, J. (2011). *Egypt V době stavitelů pyramid*. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta.
- Křivohlavý, J. (2001). *Psychologie zdraví*. Portál.
- Liebig, G. (2000). *Včelaříme jednoduše*. Vade Mecum.
- MVŠ Hranice. PSNV. (n.d.). <https://www.psnv.cz/stranka/mvs-hranice/>
- Naug, D. (2009). Nutritional stress due to habitat loss may explain recent honeybee colony collapses. *Biological conservation*, 142(10), 2369-2372.
- Němec, J. (2002). *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Paido
- Pávková, J. (1999). *Pedagogika Volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Portál.
- Pávková, J. (2002). *Pedagogika Volného času: Teorie, praxe a perspektivy výchovy MIMO vyučování A zařízení volného času*. Portál.

- Pávková, J. (2014). *Pedagogika Volného Času*. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.
- Průcha, J. (2009). *Přehled pedagogiky: Úvod do Studia Oboru*. Portál.
- Přidal, A. (2003). *Včelí produkty - cvičení*. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita.
- Přidal, A. (2005). *Včelí produkty - cvičení*. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita.
- Requier, F., Odoux, J. F., Henry, M., & Bretagnolle, V. (2017). The carry-over effects of pollen shortage decrease the survival of honeybee colonies in farmlands. *Journal of Applied Ecology*, 54(4), 1161-1170.
- Sak, P. (2000). *Proměny české mládeže: Česká mládež V pohledu sociologických výzkumů*. Petrklíč.
- Sharpley, R., & Sharpley, J. (1997). *Rural tourism: An introduction*. International Thomson Publishing.
- Slepičková, I. (2005). *Sport a volný čas: Vybrané Kapitoly*. Karolinum.
- Surynek, A. (2001). *Základy sociologického výzkumu*. Management Press.
- Swedenborg, E., Máchová, L., & Buchta, J. (2009). *Svět duchů a posmrtný Stav člověka*. Lenka Máchová.
- Šotolová, M. (2015). Žena a včela. *Moderní včelař*, 2015(5), 13-21.
<https://www.modernivcelar.eu/cislo-2015-5>
- Švamberk, V. (2014). *Včelí pastva: Rostliny známé i neznámé*. Máj, spolek pro rozvoj včelařství.
- Tew, J. E. (2004). *Backyard beekeeping*. Alabama Cooperative Extension System, Alabama A & M University and Auburn University.
- Titěra, D. (2006). *VČELÍ produkty mýtů zbavené: Med, vosk, pyl, mateří kašička, Propolis, včelí jed*. Ve spolupráci s Českým svazem včelařů vyd. nakl. Brázda.
- Toušek, V., Kunc, J., & Vystoupil, J. (2008). *Ekonomická a sociální geografie*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Včelař*. Včelař - SOU Blatná. (n.d.). <https://soublatna.cz/vcelar-info/vcelar/>
- Vesely, V. (2003). *Včelařství*. Brázda.
- Vesely, V. (2013). *Včelařství*. Brázda.
- Weiss, K. (2012). *Vikendový včelař: Škola včelaření s nástavkovými úly*. Víkend.

Zentrich, J. A. (2003). *Apiterapie: Přírodní Léčba včelími produkty*. Eminent.

11 PŘÍLOHY

11.1 Seznam otázek k polostrukturovaným rozhovorům

Včelařství a volný čas:

Co se vám vybaví, když se řekne Včelařství?

Proč vás napadlo...?

Včelařství a Volný čas, co vás k tomu ještě napadá?

Jak Včelařství ovlivňuje váš Volný čas?

Do jaké míry podle vás v ČR ovlivňuje včelařství volný čas aktuálně ve společnosti?

Formy trávení volného času v kontaktu se včelami?

Jaké znáte formy trávení VČ v kontaktu se včelami?

Jak se podle vás liší trávení volného času v kontaktu se včelami v ČR a ve světě? Můžete uvést příklad?

Znáte nějaký stát, od kterého se lze v oblasti poskytování služeb v oboru volného času v kontaktu se včelami inspirovat?

Slyšel jste o nějakých dalších službách ve spojitosti se včelařstvím, které se u nás ještě neposkytují, ale ve světě už fungují?

Konkrétní forma

Co z těchto forem trávení volného času nebo služeb v kontaktu se včelami provozujete vy?

Proč se zabýváte zrovna tímto?

Jaký přínos to má pro účastníky/klienty?

Můžete mi popsat konkrétně, jak to probíhá?

Jaké kompetence jsou k provozování této formy potřeba?

Přemýšlel jste nad provozováním jiných forem?

Proč se jimi nezabýváte?

Znáte někoho konkrétního, kdo se tímto zabývá?

Víte, kde bych se mohl o tomto druhu aktivity dozvědět víc?

Apiterapie

Slyšel jste někdy o Apiterapii?

Co vše lze zařadit pod pojem Apiterapie?

Jak se liší Apiterapie využívaná v zahraničí?

Jaké jsou aktuální trendy Apiterapie v ČR?

Jak předpokládáte, že se bude Apiterapie vyvíjet dál?

Včelařské Vzdělávání

Jak se přistupuje ke studiu z hlediska pedagogiky včelařství?

Jak přispívá Včelařské vzdělávání k trávení volného času v kontaktu se včelami?

Jak se liší se včelařské vzdělávání v ČR a ve světě?

Včelařské kroužky

Máte zkušenosti s působením ve Včelařském kroužku?

Jaká je vaše motivace provozovat Včelařský kroužek

Co je potřeba znát/Jaké kompetence jsou potřeba k tomu, aby člověk mohl vést Včelařský kroužek?

Jaký smysl má pro účastníky Včelařský kroužek?

Jaký přínos má pro vedoucího Včelařského kroužku, vedení včelařského kroužku?

Jsou vedoucí Včelařského kroužku pedagogicky způsobilí k tomu, aby vhodně předávali informace o trávení volného času v kontaktu se včelami?

Kde vidíte příležitost pro uplatnění pro pedagoga volného času v oblasti včelařství?